

Registracija malih poduzeća u Bosni i Hercegovini:

Implementacija EU Povelje o malim poduzećima;

SADRŽAJ

SAŽETAK	2
UVOD	3
OPIS PROBLEMA	7
<i>Zašto je bitna registracija?</i>	<i>7</i>
<i>Postupak registracije u idealnom svijetu</i>	<i>10</i>
<i>Pozadina problema</i>	<i>12</i>
<i>Zakonodavni okvir za registraciju poduzeća u Bosni i Hercegovini</i>	<i>13</i>
<i>Sadašnji postupak registracije</i>	<i>17</i>
<i>Postupak registracije sa uspostavom elektronske Glavne knjige registra</i>	<i>23</i>
<i>Elektronska (on-line) registracija</i>	<i>29</i>
OPCIJE JAVNE POLITIKE	30
ZAKLJUČAK I PREPORUKE	37
BIBLIOGRAFIJA:	ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.

Sažetak

Bosna i Hercegovina je prihvatila Povelju za mala poduzeća zajedno sa ostalim zemljama Zapadnog Balkana 2003.godine. Za razliku od ostalih zemalja regije, koje su od tada napravile značajan napredak u osiguravanju klime za razvoj malog poduzetništva, Bosna i Hercegovina nažalost zaostaje u svim područjima od značaja za implementiranje Povelje. Povelja naglašava deset područja bitnih za unapređenje klime za razvoj malog poduzetništva, a jedno od njih je pitanje registracijskog postupka.

Ovaj rad istražuje trenutne probleme koji su vezani za reformu i modernizaciju postupka registracije u Bosni i Hercegovini koja je počela 2002.godine¹. Unatoč činjenici da je Okvirni zakon o registraciji privrednih subjekata usvojen 2004.godine, te usklađeni entitetski zakoni o registraciji privrednih subjekata, doneseni 2005, postupak registracije u BiH se još uvijek provodi po starim zakonima.

Ova studija daje analizu državnog i entitetskih zakona - posebice zakona FBiH koji se odnose na postupak registracije. Dat je primjer postupka registracije kako se vodi na Općinskom sudu u Mostaru gdje se vrši registracija privrednih subjekata za područje Hercegovačko-Neretvanjskog kantona, s ciljem opisa i prikaza kompleksnosti samog procesa do točke kad poduzeće može početi legalno poslovati. Analiza daje prikaz procesa registracije za običnu kompaniju - društva sa ograničenom odgovornošću - što predstavlja najjednostavniji proces registracije. Bez obzira što postoje proceduralne razlike u procesu registracije između entiteta, te između kantona, dati primjer registracije

¹ Za početak procesa reforme je uzeta godina kada je iniciran DfIDov projekat, što se desilo godinu dana prije nego je prihvaćena sama Povelja.

na Mostarskom općinskom sudu daje dobru generalnu predodžbu složenosti ovog postupka.

Generalna nezainteresiranost vlasti spram ove važne reforme se negativno reflektirala na implementaciju novo donesenih zakona o registraciji privrednih subjekata. Same pripreme oko implementacije jedinstvenog elektronskog registra, vođene od strane DiFD-a, su nekoliko puta odgađane. Zahvaljujući ljubaznosti DiFD-ovog osoblja, autorica ovog dokumenta se upoznala sa ovim elektronskim sustavom i kako bi trebao funkcionirati nakon instalacije u sudove. U drugom dijelu ove studije, na temelju informacija dobivenih od DiFD-a, data je evaluacija procesa registracije sa funkcioniranjem elektronske Glavne knjige registra po procedurama Općinskog suda u Mostaru, tako što su objašnjene promjene koje će se desiti, ali isto tako naglašavajući one do kojih neće doći.

Na kraju studije su date opcije i preporuke, naglašavajući one koje se moraju sprovesti u što skorijem vremenu objašnjavajući prednosti koje donose, dok su dugoročni ciljevi definirani na temelju najboljih svjetskih iskustava kao i preporuka iz Povelje.

Uvod

Bosna i Hercegovina je zajedno sa ostalim zemljama Zapadno-Balkanske regije prihvatila i potpisala Povelju o malom poduzetništvu na samitu između Europske Unije i Zapadnog Balkana u Solunu (Grčka) 21. lipnja 2003.godine. Povelja naglašava deset područja koja su ključna za poboljšanje općih uvjeta za mala poduzeća, što uključuje regulatorne

reforme, brži i jeftiniji početak poslovanja za mala poduzeća, poduzetničku izobrazbu, razvoj konkurentnosti, itd. U listopadu 2005. godine, Bosna i Hercegovina ponovo zajedno sa ostalim zemljama Zapadno-Balkanske regije, učvršćuje svoje opredjeljenje i posvećenost Povelji potpisivanjem Beogradske deklaracije o budućnosti Povelje, pozivajući Europsku komisiju da osigura kontinuitet procesa.

Povelja daje slijedeće preporuke vezane za početka poslovanja:

2. Potaknuti smanjenje troškova pokretanja poduzeća, i skraćenje potrebnog vremena i procedure za odobravanje novih poduzeća, ka najkonkurentnijim standardima na svijetu.

Povećati pristup putem Interneta za registraciju;

3. Pregledati nove propise kako bi se procijenio njihov utjecaj na mala poduzeća i poduzetnike. Pojednostaviti pravila gdje je god moguće. Uvesti administrativne dokumente jednostavne za korištenje.

Za razliku od ostalih zemalja regije, gdje je Povelja rezultirala sa nizom korisnih mjera za mala i srednja poduzeća, koje su bile predložene i usvojene u zakonodavnim tijelima, u Bosni i Hercegovini mjere prema malim i srednjim poduzećima nisu bile prioritet i cijeli postupak ostaje problematičan. Trenutačna situacija u Bosni i Hercegovini je

“veoma zabrinjavajuća i nedostatak strategije i mjera će ugroziti mogućnosti zemlje da nastavi sa implementacijom Europske povelje za mala poduzeća.”²

Cilj ovog dokumenta je da analizira reformu registracijskog postupka u Bosni i Hercegovini, iz perspektive ispunjavanja preporuka Poglavlja 2 i 3, Povelje – područja u kojim Bosna i Hercegovina zaostaje za ostalim zemljama regije.

Doing Business Report za 2006.godinu naglašava da je BiH ekonomija tek na 95.mjestu, unatoč pokazateljima gospodarskog rasta u zadnjem periodu. Izvješće pokazuje da poduzetnik u BiH treba u prosjeku 54 dana da bi registrirao poduzeće po cijeni od 37.0% godišnjeg dohotka po glavi stanovnika³. Doing Business Report za BiH naglašava da je jedno od ključnih područja koje treba reformu, s ciljem eliminiranja prepreka za poslovanje, registracijski postupak.

U post-Dejtonskoj BiH, problem registracije poduzeća se nemože odvojiti i gledati neovisno od sustava ustavnih nadležnosti i načina na koji je organizirana vladina administracija. Različite razine vasti sa često preklapajućim i nejasnim nadležnostima, uključujući probleme vezane za nedostatak javne politike i političke volje spram ove problematike, predstavljaju takozvane situacijske varijable.

Okvirni zakon o registraciji privrednih subjekata donesen 2004. godine limitira proceduru registracije na 5 dana. Usklađeni entitetski zakoni iz ove oblasti su doneseni 2005.godine.

² Izvješće EC za 2006 o implementaciji Povelje za malo poduzetništvo u Moldaviji i zemljama Zapadnog Balkana: strana 17

³ Svjetska banka: Doing Business Report for Bosni i Hercegovini (2006). Izvješće je temeljeno na informacijama koje se odnose Registracijski sud u Sarajevu; Procjenjeni dohodak po glavi stanovnika u BiH je 2440\$;

Ovi zakoni još uvijek nisu implementirani i prema zvaničnom stavu nadležnih entitetskih ministarstava pravde, razlog je što nisu ispunjeni tehnički preduvjeti. To je zvaničan razlog zašto se procedura registracije provodi u skladu sa starom legislativom iz ove oblasti.

Kako bi se što bolje predočila problematika vezana uz ovu oblast, te dobro prikazala sama kompleksnost procesa, dat je kratki pregled procesa registracije obične firme (d.o.o.) kako se vodi na Općinskom sudu u Mostaru.

Povrh toga, ovaj dokument ima namjeru da predvidi učinke implementiranja nove državne i entitetske legislative na proceduru registracije. Iz tog razloga, u drugom djelu dokumenta je ponovo dat primjer običnog postupka registracije na Mostarskom registracionom sudu, ali sa funkcioniranjem elektronske Glavne knjige registra.

Preporuke su date na kraju, razdvajajući dugoročne ciljeve od kratkoročnih prioriteta koji se moraju sprovesti ako se želi poboljšati konkurentnost gospodarstva, smanji procenat sive ekonomije i potakne legalno zapošljavanje, te istovremeno ispune preporuke iz Povelje.

Ovaj dokument je temeljen na kombinaciji intervjua i uredskog istraživanja. Sprovedeno je kvalitativno istraživanje zakona i podzakonskih akata koji se odnose na process registracije u Federaciji BiH, kao i svih relevantnih dokumenata objavljenih u prošlosti na

ovu temu. Bibliografija svih korištenih dokumenata je data na kraju. Tip otvorenog intervjua je korišten sa poduzetnicima koji su nedavno registrirali svoja poduzeća na Mostarskom sudu, poduzetnicima koji rade “na crno”, državnim službenicima svih razina vlasti, odvjetnicima i osobljem DiFD-a.

Opis problema

Zašto je bitna registracija?

Čak i kada je postupak registracije kompliciran i oduzima dosta vremena, poduzeća ovaj proces prolaze samo jednom. Podatci o malim i srednjim poduzećima prikupljeni od strane WB/IFC Odjela za mala i srednja poduzeća pokazuju da postoji korelacija između broja malih i srednjih poduzeća na 1000 stanovnika i troškova otpočinjanja poslovanja⁴, što znači: što je trošak za otpočinjanje poslovanja niži, to je veći broj malih i srednjih poduzeća. Prema izvješću o poslovanju iz 2006.godine, 31 zemlja je olakšala postupke za početak poslovanja u 2005.godini. U šest od ovih zemalja povećao se broj novo registriranih poduzeća nakon uvođenja reformi. Na primjer, u Srbiji i Crnoj Gori broj novoosnovanih poduzeća u 2005.godini se povećao za 42% u poređenju sa prethodnom godinom. Što više, činjenice pokazuju da postoji statistička veza između složenosti postupka registracije i razine korumpiranosti⁵. Zbog toga, smanjenje troškova registracije i pojednostavljenje postupka će imati za cilj povećanje broja registriranih poduzeća i stvaranje novih radnih mjesta. Ipak, poduzetnici obično gledaju na sveukupne troškove

⁴ <http://rru.worldbank.org/Themes/SmallMediumEnterprises/>

⁵ Liliana de Sa: Business Registration Start-Up: A Concept Note; stranica 15

poslovanja kada se odlučuju da li da registriraju poduzeće. Troškovi vezani za proces registracije su samo jedan dio sveukupnih troškova. Dakle, dokazano je da jednostavniji postupak registracije doprinosi registriranju većeg broja poslovnih poduhvata i time kreiranju dinamičnijeg privatnog sektora.

Iz perspektive malog poduzetnika, poslovno okruženje mora dozvoliti osiguravanje dovoljnih prihoda kako bi se pokrili troškovi poslovanja i rizik samog posla (ovdje se, pod rizikom misli na tržišne rizike, a ne rizik od nepredvidivih zakonskih izmjena koji mogu ograničiti rast i razvoj poduzeća). Registracija poduzeća omogućava vlasnicima poduzeća da uživaju prava koja se podrazumjevaju za one koji rade u skladu sa zakonima države, uključujući pristup sudovima, pristup financijama i kreditima, licenciranju i dozvolama, zaštiti od nelojalne konkurencije i mnoge druge pogodnosti. Također nosi i obveze plaćanja poreza, pružanja informacija i generalno obvezu rada u skladu sa zakonom. Ali najvažnije je da im to daje priliku da se razvijaju kroz bolji pristup financijskim sredstvima, imajući javan pristup klijentima i izvoznom tržištu. Troškovi i kompleksnost procesa registracije za poduzeće predstavljaju vrstu kapitalnih gubitaka, koji se trebaju nadoknaditi kroz dugoročno profitabilno poslovanje – što je poduzeće manje, to veći teret za poduzeće predstavljaju troškovi registracije. Dodatno, ako je postupak registracije previše kompliciran, poduzetnici gube svoje dragocjeno vrijeme koje su mogli utrošiti na ostvarenje poslovne dobiti. Ako su ovi troškovi previsoki, poduzetnici imaju opciju da odustanu kompletno od poslovne aktivnosti, ili će nastaviti da rade neregistrirani. Mala poduzeća su najosjetljivija na promjene u poslovnom okruženju. Dodatno, mala poduzeća prva stradaju usljed birokratskih opterećenja, ali isto

tako prva procvjetaju kad dođe do ukidanja suvišnih i opterećujućih zakonskih obveza. Duga, skupa i složena registracija koja se razlikuje između entiteta i kantona, jedna je od glavnih prepreka za registriranje malih poduzeća.

Sa strane gledišta vlade, registracija je od vitalnog značaja za prikupljanje poreznih prihoda i regulaciju gospodarskih aktivnosti. Dobar sustav registracije također omogućava statističke analize za vođenje javne politike, procjenjivanje poreskih prihoda i nadgledanje ekonomskih trendova. Također, efikasna procedura registracije pomaže vladi da proširi poresku bazu, kreira javnu politiku i donosi investicione odluke temeljene na boljem znanju o privatnom sektoru. U sprječavanju nezakonitosti u poslovanju poduzeća, vlade zemalja razvijenog svijeta se uglavnom oslanjaju na efikasno funkcioniranje pravog sustava, a manje na regulatorne propise. U post-socijalističkim, tranzicijskim zemljama, gdje spada i Bosna i Hercegovina, učinjen je značajan broj procjena uticaja na poslovne subjekte. Ove zemlje karakterizira nepovjerenje države prema privatnom sektoru, posebno prema malim privatnim poduzećima.

Što je procedura registracije gora to su veći potencijalni dobitci od uspješne reforme. Unaprijeđenje procesa registracije može pomoći unapređenju sveukupnog okruženja za privatni sektor, te podizanju standarda efikasnosti i transparentnosti vladinih institucija. Također, brz i jednostavan proces registracije može doprinjeti smanjenju sive ekonomije.

Procjenjuje se da u Bosni i Hercegovini siva ekonomija iznosi oko 40% od ukupnog gospodarstva⁶. Krajnji rezultat ovako visokog procenta sive ekonomije su poremećaji u gospodarstvu, gdje su oni koji legalno posluju suočeni sa nelegalnom konkurencijom koja ima manju strukturu troškova, gdje se krše osnovni zakoni o poslovanju i zakoni o radu. Ovo ne samo da ugrožava socijalnu homogeniziranost društva, nego i značajno smanjuje poreske prihode. Općenito se smatra da su nelegalni poslovi u prosjeku manje produktivni nego legalni i suočavaju se sa zaprekama daljnjeg rasta. Da bi se stvorilo što više radnih mjesta i povećao gospodarski rast, reforma procesa registracije mogla bi biti dobra početna osnova u razbijanju ovog začaranog kruga u kojem se privreda Bosne i Hercegovine već duže vrijeme nalazi.

Postupak registracije u idealnom svijetu

Dokazano je da su najučinkovitiji postupci registracije oni koji se obavljaju van sudova. Tu se može raditi o jednom uredu za sve, jedno-jedino mjesto gdje se kompletan postupak registracije može završiti. U većini zemalja razvijenog svijeta za postupak registracije je potrebno 5 dana ili manje, a u nekim slučajevima samo jedan dan (primjer: Kanada, Australija). Zajedničke odlike svakog brzog i učinkovitog procesa registracije je da poduzetnik kontaktira sa jednom ili najviše dvije institucije, dok jedna od njih, glavni ured za registraciju, automatski prosljeđuje neophodne informacije o poduzeću drugoj relevantnoj instituciji. Također, poduzetnik treba da završi svega tri ili četiri procedure

⁶ Ovo je zvanična vladina procjena

koje se u većini razvijenih zemalja mogu obaviti putem interneta (on-line), slanjem e-maila ili faksa, za jedan ili dva dana.

Ovako izgleda idealan postupak:

1. Provjera jedinstvenosti imena: Registrant provjerava on-line dostupnu bazu podataka, koja sadrži sve postojeće nazive poduzeća da se uvjeri u jedinstvenost naziva. Ako postoji isti naziv, mora predložiti drugi i rezervirati ga.
2. Zahtjev za registraciju: Registrant ispunjava i podnosi jedan registracijski zahtjev (osobno, online, emailom ili faksom), koji sadrži sve potrebne podatke o poduzeću koji su neophodni za otpočinjanje poslovanja i tražene od strane različitih vladinih institucija.
3. Ured za registraciju izdaje poduzetniku jedinstveni identifikacijski broj za poduzeće koje vlasnik koristiti u svim narednim kontaktima sa državnim institucijama. Također, ured za registraciju prosljeđuje sve relevantne podatke o poduzeću svakoj nadležnoj instituciji. Po dobitku potvrde o registraciji, poduzetnik je upoznat sa svojim zakonskim obvezama, kao što je registracija uposlenih, prijavljivanje zdravstvenog i mirovinskog osiguranja za uposlene, itd. Instrukcije sa uputama kako da se ispune zakonske obaveze su date u pisanoj formi.

Pozadina problema

Sadašnji sustav registracije privrednih subjekata u Bosni i Hercegovini je dizajniran u socijalističko vrijeme, kada se privatni posao smatrao ideološkim neprijateljem cijelog sustava. Zbog toga, pravni okvir je bio tako postavljen da stvori što je moguće više prepreka kako bi se obeshrabrilo privatno poduzetništvo i općenito stvorile zapreke isplativosti privatnog poduzetništva. Sadašnja administracija je naslijedila isti pravni okvir što je bitnije zadržao se isti odnos i mentalitet prema privatnom poduzetništvu. Za vrijeme Jugoslovenskog režima, velike industrijske korporacije u društvenom vlasništvu su bile predviđene za osiguravanje radnih mjesta dok su mali neovisni poduzetnici gledani ispod oka i sa sumnjom. Mnogi poduzetnici smatraju da većina zvaničnika kao i građana ne gledaju na privatne poduzetnike sa simpatijama jer ne razumiju njihov značaj niti funkciju u gospodarstvu.

U Bosni i Hercegovini postoji previše razina vlasti i vladinih institucija uključenih u proces registracije. Kao rezultat skoro je nemoguće pobrojati sve zakone iz domena otpočinjanja poslovne aktivnosti. Ovi zakoni su isto tako predmet stalnih izmjena. Također, primjena ovih zakona varira u ovisnosti o kojoj vrsti poduzeća i poslovne aktivnosti se radi. Vladini uredi često ne vide sveukupni učinak ovih zakona na privredu i uglavnom troše vrijeme i energiju braneći postojeću legislativu a ne pomažući poduzetnicima u otpočinjanju poslovne aktivnosti. Može se kazati da je postojeći sustav

građen godinama na neplaniranom rastu lokalne i državne regulative temeljenom djelomično na potrebi države da si osigura prihode.

Negativni stavovi prema poduzetnicima prevladavaju kod državnih službenika i javnosti, od kojih mnogi i danas očekuju od države da osigura radna mjesta, tako što će osigurati velika ulaganja u sektoru gospodarstva. Da bi se ovo promjenilo, oni trebaju razumjeti da su mala privatna poduzeća osnovni pokretač svakog zdravog, razvijenog gospodarstva i da su ista temelj za ulaganja većih razmjera. Razumjevanje je neophodno kako bi se ponašanje državnih službenika izmjenilo u pozitivnom pravcu, te državni službenici izgradili više uslužni mentalitet prema poduzetnicima.

Zakonodavni okvir za registraciju poduzeća u Bosni i Hercegovini

Kvalitet pravnog i regulatornog okruženja ovisi od mnogo faktora, ali najviše o vrsti i kvaliteti državne administracije. Registracijski postupak u Bosni i Hercegovini ne može se posmatrati odvojeno od funkcioniranja sudskog sustava – što je naslijeđeno od bivše socijalističke države. Danas, ovo područje je regulirano mnogim entitetskim zakonima i podzakonskim aktima. Registracija privrednih subjekata u oba entiteta se još uvijek sprovodi u skladu sa starim zakonima i praksom, koji su usvojeni 1999. i 2000. godine, i bili predmet manjih izmjena u kasnijim godinama. Novi Okvirni zakon o registraciji privrednih subjekata usvojen 2004. godine, te usklađeni entitetski zakoni o registraciji usvojeni 2005. godini još uvijek se ne implementiraju pošto nisu ispunjeni neophodni

tehnički preduvjeti. Ili drugim riječima: jer entitetska ministarstva pravde zajedno sa Visokim sudskim i tužilačkim vijećem još uvijek nisu odobrili instalaciju elektronske Glavne knjige registra, što je za implementiranje ovih zakona neophodno. Implementacija novih zakona je odlagana nekoliko puta, što je bilo predmetom raznih konzultacijskih debata i razgovora.

Zakoni i podzakonski akti koji trenutno reguliraju postupak registracije na sudovima u Federaciji Bosne i Hercegovine su sljedeći (ovi zakoni ne uključuju one koji se odnose na dobivanja carinskog i PDV broja):

- Zakon o postupku upisa pravnih osoba u sudski registar, Službene novine FBiH 04/00,19/00, 49/00, 32/01, 14/02, 13/03, 50/03;
- Uredba o upisu u sudski registar pravnih osoba koje obavljaju gospodarsku djelatnost, Službene novine FBiH 12/00, 16/00, 38/00, 58/00;
- Zakon o privrednim društvima, Službene novine FBiH 23/99, 45/00, 02/02, 06/06, 29/03;
- Zakon o Poreznoj upravi FBiH, Službene novine FBiH 33/02;
- Zakon o standardnoj klasifikaciji djelatnosti, Službene novine FBiH 06/95;
- Pravilnik o dodjeljivanju identifikacionih brojeva i poreznoj registraciji poreznih obveznika na teritoriju FBiH, Službene novine FBiH 39/02;
- Instrukcija broj FPU-1 izdata od strane porezne uprave FBiH, Službene novine FBiH 04/00
- Kantonalni zakoni o sudskim taksama

- Kantonalni zakoni o administrativnim taksama

U 2001. godini, slijedeći FIAS izvješće⁷, postupak registracije je identificiran kao problem sa nužnošću ujednačavanja. Ukratko, izvješće naglašava da postupak registracije predstavlja prepreku gospodarskom razvoju zemlje i izravnim stranim ulaganjima. Program financiran od strane DiFD-a "Reforma registracije poduzeća, projekt u BiH" je odobren na temelju ovih spoznaja i započeo je sa radom u 2002. godini. Službenici sa ovog projekta zajedno sa državnim službenicima delegiranim od strane entitetskih ministarstava pravde su u 2003. godini izradili nacrt Okvirnog zakona o registraciji privrednih subjekata, koji je kasnije i usvojen od strane BiH Parlamentarne Skupštine u 2004. godini. Ovdje je bitno naglasiti da se novi zakoni o registraciji privrednih subjekata odnose samo sa jedan manji dio ukupne zakonske regulative koja determinira postupak registracije. Svi ostali zakoni i podzakoni su ostali isti.

Državni Okvirni zakon o registraciji privrednih subjekata je urađen od strane radne grupe koju su činili državni službenici nominirani od entitetskih ministarstava pravde - od kojih 7 iz RS i jedna osoba iz FBiH, jedna iz Brčko distrikta i jedna osoba delegirana iz državnog Ministarstva pravde. Iz već navedenog, jasno je da Ministarstvo pravde FBiH, odnosno Vlada FBiH, nije sa istim interesovanjem kao Vlada RS-a gledala na izradu ovog zakona. Sastav radne skupine sačinjen od u pravilu državnih službenika iz ministarstava pravde, bez i jednog člana koji bi zastupao poslovnu zajednicu ili

⁷FIAS Izvješće: Bosnia and Herzegovina: Commercial Legal Framework and Administrative Barriers to Investment, mart 2001;

Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa, Odjela za razvoj poduzetništva (Odjel vodi koordinaciju za implementaciju Povelje), je odredio i sadržinu samog zakona. Kako navode službenici DiFD-ovog projekta, radna skupina je od samog početka odbacila svaku mogućnost da se registracijski postupak vrši van sudskog sustava. Okvirni zakon, kakav imamo sada, je donesen kao kompromis između suprotstavljenih političkih interesa nastojeći da zadrže kompetencije entiteta nad postupkom registracije, uprkos argumentaci ponuđenoj od strane DiFD-a u korist prenosa ovih ovlaštenja na državnu razinu. Očigledno, jedina stvar koja je dobivena kompromisom je razmjena informacija o registriranim poduzećima između entiteta i kreiranje jednobraznog postupak registracije poštujući obilježja svakog pojedinačog registracionog suda. Novi zakon također određuje vremensko ograničenje od 5 dana za procesuiranje registracije nakon uredno popunjene i predate dokumentacije. Prema starom zakonu, koji se još uvijek primjenjuje, registracioni sudovi su dužni procesuirati registracionu aplikaciju u roku dva tjedna, no praksa pokazuje da ovaj postupak često traje puno duže, pošto su značajne razlike u vremenu potrebnom za procesuiranje registracije između sudova. Na primjer, prošle godine u ovom vremenu, za registriranje poduzeća na Mostarskom registracionom sudu je trebalo i do 6 mjeseci. Da li će sud procesuirati registraciju na vrijeme ili sa kašnjenjem, često ovisi o broju raspoloživih sudskih službenika, tehničkoj opremljenosti sudova kao broju zaprimljenih aplikacija. Unatoč tome, kako će biti objašnjeno kasnije, uspješno procesuiranje zahtjeva unutar vremenskog ograničenja od 5 dana, koje novi zakon predviđa, uvelike će ovisiti o pojednostavljenju samog sustava procedura, kao i adekvatnoj obučenosti službenika, koje zaprimaju dokumentaciju i provjeravaju da li je ista kompletna.

Sadašnji postupak registracije

Postupak registracije u Bosni i Hercegovini se ne može nazvati jednostavnim i efikasnim. Općenito gledano, cijeli sustav je fragmentiran, troškovi registracije su visoki i variraju od jednog suda do drugog, dok su formulari za registraciju zbunjujući i mogu se značajno razlikovati, kada se govori o entitetima. Primjer koji slijedi daje pregled neophodnih koraka koje registrant treba proći kako bi registrirao obično poduzeće - društvo sa ograničenom odgovornošću - u Hercegovačko-neretvanjskom kantonu. Nadležni sud je Općinski sud u Mostaru, u kojem se sa strankama radi samo ponedjeljkom i četvrtkom od 11:00 – 13:00 sati. Sud ne osigurava nikakve pisane informacije za potencijalne registrante i prema informacijama dobivenim od poduzetnika koji su nedavno registrirali poduzeća u ovom kantonu, službenici suda su općenito nezainteresirani da daju informacije o postupaku registracije, i uglavnog savjetuju da je za poduzetnika najbolje da unajmi odvjetnika. Naknada za ovu vrstu usluge gdje odvjetnik priprema dokumentaciju za registraciju obično varira između 400,00 – 1000,00 KM.

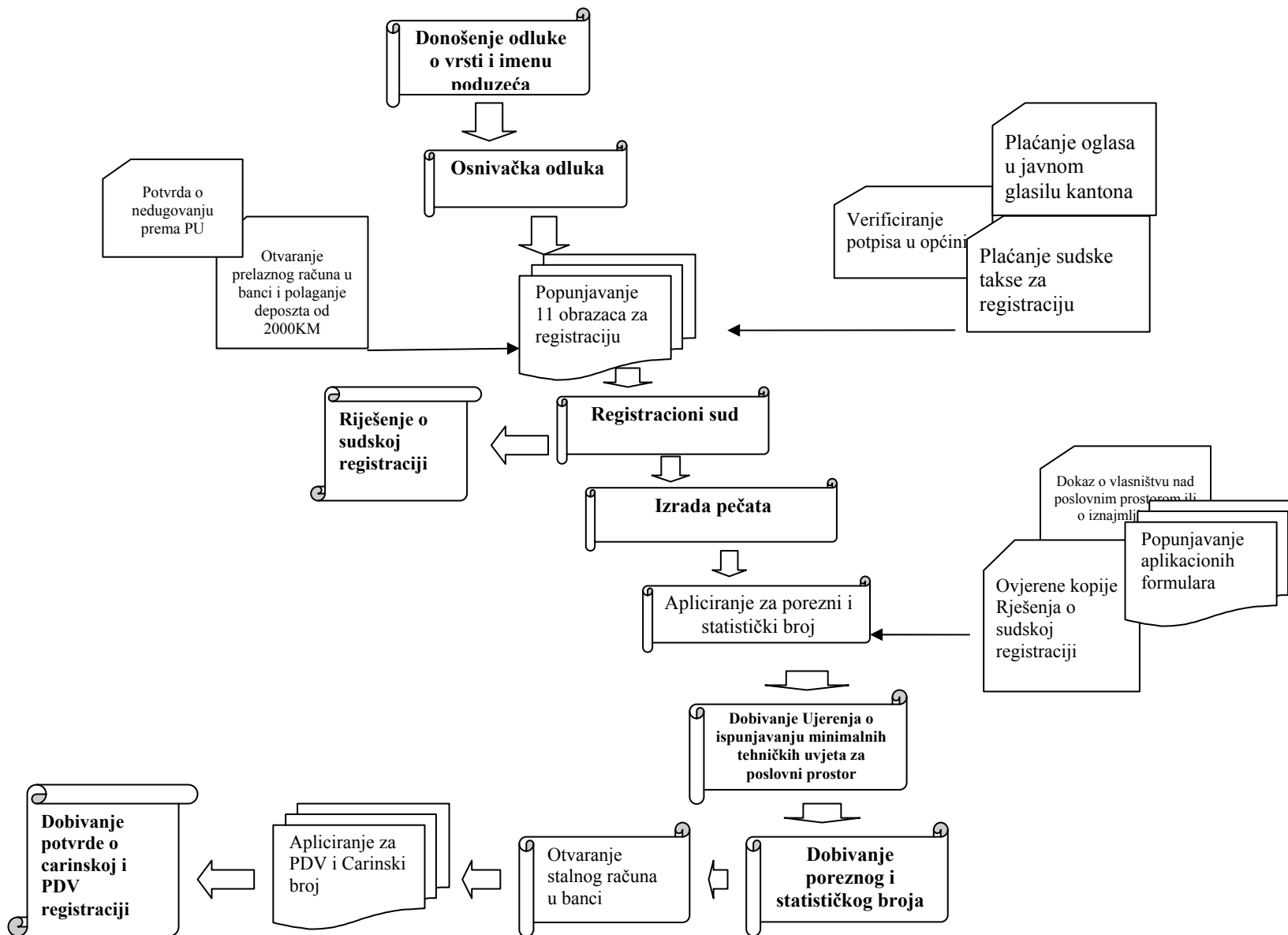
Ovo su koraci za registriranje poduzeća na mostarskom registracionom sudu:

1. Odluka o imenu i tipu poduzeća i provjera jedinstvenosti imena na nadležnom sudu (sud posjeduje informacije za kompanije registrirane samo u tom kantonu; provjera se može uraditi samo Ponedjeljkom i Četvrtkom od 11:00 – 13:00, jer sudski registar je zatvoren za posjetioce svo ostalo vrijeme).
2. Pripremiti Osnivački akt (u skladu sa zakonom o privrednim subjektima FBiH);
3. Potvrda poreske uprave općine gdje je registrovano poduzeće o izmirenim dugovanjima prema (ukoliko su postojala) ili za one koji prvi put osnivaju poduzeće o nedugovanju prema PU.
4. Bankovni polog u gotovini u iznosu od 2.000 KM (temeljni kapital) na privremeni račun u poslovnoj banci (da bi bili u stanju otvoriti račun, banka od vas zahtjeva dokaz o nedugovanju prema Poreznoj upravi, nametnut od PU FBiH).
5. Popuniti sve formulare za registraciju sa priložima, Osnivački akt, Statut poduzeća i predati na registar općinskog suda zajedno sa dokazom o plaćenim porezima, potvrdom o uplaćenom depozitu, potvrdom o plaćenom oglasu u javnom glasilu (Službene novine Kantona) i ovjerenim potpisom poduzetnika u općini.

Dobivanje Sudskog rješenja o registraciji poduzeća:

6. Pečat poduzeća
7. Predavanje zahtjeva za dobivanje statističkog broja
8. Predavanje zahtjeva za dobivanje poreznog broja

9. Potvrda o minimalnim tehničkim uvjetima za prostorije poduzeća (u prosjeku je potrebno 7 dana jer porezni inspektor treba izaći na teren i pregledati prostorije poduzeća).
10. Sticanje statističkog i poreznog broja;
11. Otvoriti stalni bankovni račun;
12. Registracija PDV broja i zahtjev za dobijanje carinskog broja;

Shematski prikaz procesa registracije

Kao što se može vidjeti na gornjem primjeru, postupak registracije je opterećen sa obvezama koji ulaze pod nadležnost drugih državnih institucija, u ovom slučaju Porezne uprave. Prema Instrukciji za poslovne banke, iz 2000.godine izdatom od strane Porezne uprave FBiH, banke nesmiju otvoriti privremeni depozitni račun bilo kojoj osobi koja nije dala na uvid banci Potvrdu o izmirenim poreznim obvezama, koju izdaje PUFBiH i košta između 10 i 20KM. Iz tog razloga, registraciju ne može pokrenuti osoba koja ima i najmanji interes u poduzeću koje ima neizmirenih poreznih obveza. Postavlja se pitanje zašto država opterećuje proces registracije poduzeća sa procedurama koje su u nadležnosti drugih institucija. Odnosno, zašto se ne koriste izravni mehanizmi Poreske uprave, koja je nadležna za prikupljanje poreza, kao na primjer putem prisilne naplate neizmirenih dugova. Na žalost, ova instrukcija PU FBiH će ostati na snazi i nakon uvođenja elektronske Glavne knjige registra, odnosno implementacije novih zakona o registraciji poduzeća.

Nadalje, Potvrda o ispunjenju minimalnih tehničkih uvjeta za prostorije poduzeća, nametnuta od strane Porezne uprave, je potrebna čak iako se prostorije za poduzeće unajmljuju od specijaliziranih kompanija, koje su već dobile tu potvrdu prilikom svoje registracije. Da bi dobili porezni i statistički broj za poduzeće neophodno je osigurati ovu potvrdu. Zbog toga, potrebno je zakazati termin sa Kantonalnim inspektorom da izvrši pregled prostorija, što obično traje 7 dana, dok troškovi variraju između kantona.

Dodatno, poduzeće nemože biti registrirano na kućnoj adresi budućeg vlasnika – mjera navodno uvedena da bi se suzbilo postojanje fiktivnih firmi. Ponovno, ova procedura će

ostati neizmjenjena nakon implementacije novih zakona o registraciji privrednih subjekata.

Obaveza o uplati osnovnog kapitala u iznosu od 2000,00 KM (približno 1000,00 EUR) za društva sa ograničenom odgovornošću (u slučaju da se radi o jednom vlasniku), je uvedena kako bi se obezbjedilo da poduzeće posjeduje novčana sredstva za izmirivanje obveza. Praksa je već pokazala da postojanje ove obveze teško da može obezbjediti kompenzaciju za one koji traže odštetu od poduzeća. Iako se početni kapital može koristiti čim poduzeće počne sa poslovanjem, ova obaveza predstavlja opterećenje za većinu poduzetnika.

Uz već navedeno, poduzetnici su obično suočeni sa troškovima koji se odnose na usluge odvjetnika, čije naknade za ovu vrstu usluge variraju u rasponu od 400,00 KM – 1000,00 KM. Problem predstavlja što sudski službenici, kad poduzetnik traži određene informacije, uglavnom sugeriraju poduzetniku da unajmi odvjetnika, koji će pripremiti dokumentaciju za registraciju na sudu. Poduzetnici često imaju utisak da njihova pitanja i traženje informacije za osoblje suda predstavlja opterećenje i gubitak vremena. Na žalost, ne postoji mjesto gdje poduzetnici mogu dobiti sve potrebne informacije o postupku registracije. Sve ovo potvrđuje praksu koja je daleko od preporuka iz Povelje koje se odnose na pojednostavljenje administrativnih postupaka, pojednostavljenje administrativnih formulara i dostupnost informacija.

Stiče se dojam da postupak registracije predstavlja, pored ostalog, izvor prihoda za razne državne institucije. Na primjer, sudski troškovi postupka registracije se razlikuju u cijeloj zemlji. U FBiH, u nadležnosti je kantona da odrede visinu sudske takse i troškova registracije koju će sudovi da naplaćuju u tom kantonu. Pored sudskih troškova, različite vrste taksi opterećuju poduzetnike u procesu registracije, koje su određene na temelju različitih kantonalnih, entitetskih i državnih zakona. Uopćeno, svaka institucija ima svoje formulare i administrativne takse ili naknade koje naplaćuje za izdavanje svakog dokumenta. Problem je što je ovo područje u svim dosadašnjim reformama bilo kompletno zanemareno. Jedan od razloga je što administrativne takse predstavljaju takozvane, ne porezne prihode na svim razinama vlasti. Kako bi se ova problematika riješila, potrebno je uraditi dodatna istraživanja, koja bi bila osnov za izradu šireg strateškog okvira o racionalizaciji troškova.

Postupak registracije sa uspostavom elektronske Glavne knjige registra;

Prema Okvirnom zakonu o registraciji privrednih subjekata i odgovarajućim entitetskim zakonima, postupak registracije se vodi na nadležnim registracionim sudovima⁸. U vrijeme pisanja ovog dokumenta, projekat finansiran od DiFD-a je gotovo kompletiran, i čeka zavšno odobrenje od strane entitetskih ministarstava pravde za instalaciju opreme u

⁸ Registracija samostalnih zanatskih radnji i obrta se obavlja u općinama;

registracione sudove⁹. Međutim, preduvjet za korištenje novog sustava je donošenje Pravilnika o korištenju Glavne knjige registra od strane entitetskih ministarstava pravde. Nacrt pravilnika je već izrađen od strane DiFD projekta, mada postoji mogućnost da će biti potrebno uraditi neke manje izmjene. Obzirom da je već sve pripremljeno, potrebna je jedino politička volja da bi se od strane ministarstava odobrio ovaj važan dokument.

Kada se sustav elektronskog poslovnog registra stavi u funkciju, smanjit će se značaj involviranosti sudova u sam postupak, čiji će krajnji rezultat biti brži postupak registracije.

Registracioni sudovi će biti zakonski obvezni odobriti svaki dostavljeni zahtjev koji je pravilno i uredno popunjen. U ovom slučaju, sudovi neće biti u mogućnosti zahtijevati od stranke dostavljane dodatnu dokumentaciju ili raditi dodatne provjere.

Sustav će funkcionirati na tri servera – jedan u Banja Luci, jedan u Sarajevu i jedan u Distriktu Brčko (već postoji); koji će biti uvezani. Registracioni sudovi u FBiH će biti izravno uvezani sa Sarajevskim serverom, dok će sudski registri u RS-u biti uvezani sa serverom u Banja Luci. Informacije koje se unesu u Glavnu knjigu registra će biti replicirani na kraju svakog radnog dana, tako da će svaki registracioni sud u državi imati uvid u informacije o svim poduzećima iz bilo kojeg dijela države. Također, potvrde o registraciji će važiti na cijelom području Bosne i Hercegovine.

⁹ VSTV je odobrilo instalaciju opreme 14. studenog 2006, o čemu je DfID projekt obavješten 23. studenog 2006, nakon dva i pol mjeseca čekanja na odgovor.

U skladu sa Zakonom o slobodi informacija svatko će biti u stanju da traži i dobije sve informacije (izuzev onih koje su zakonom zaštićene) o bilo kojem poduzeću (naziv poduzeća, sjedište, podatke o vlasniku, ovlaštenim uposlenicima, veličina poduzetničkog kapitala, itd.). Web stranica sustava će imati alat za pretraživanje na osnovu naziva poduzeća ili jedinstvenog registracijskog broja. Kako će biti kasnije objašnjeno u više detalja, potrebno je da sudovi izvrše prijenos informacija sa postojeće fizičke baze podataka u novu elektronsku bazu. Predviđa se da će biti potrebno oko godinu dana da se ovaj posao završi pod uvjetom da sudovi odrede službenike koji će da rade na ovom poslu. Po završetku ovog posla, sam postupak registracije će postati jednostavniji pošto će poduzetnici biti u mogućnosti provjeriti jedinstvenost imena pretražujući elektronsku bazu podataka sa nazivima već registriranih poduzeća.

Postupak registracije poduzeća - društva sa ograničenom odgovornošću - kako je definiran Zakonom FBiH o registraciji privrednih subjekata (27/05) će izgledati ovako:

1. Odluka o tipu i imenu poduzeća; provjera jedinstvenosti imena na nadležnom sudu ili koristeći alat za pretraživanje na zvaničnoj web stranici;
2. Pripremiti Osnivački akt poduzeća (u skladu sa Zakonom o privrednim subjektima FBiH)
3. Uplata temeljnog kapitala u iznosu od 2.000,00 KM na privremeni račun u poslovnoj banci (da bi otvorili račun u banci, banka traži dokaz nedugovanju poreskih obveza – obveza nametnuta od strane Porezne uprave FBiH).

4. Popunjavanje registracijskih formulara sa dodatcima u sudski registar zajedno sa Potvrdom o izmirenim poreskim dugovanjima, potvrdom o uplaćenom temeljnom kapitalu, potvrdom o plaćenom javnom oglasu u Službenim novinama, sa ovjerenim potpisom (urađeno u općini).

Potvrda o sudskoj registraciji dobivena u roku od 5 dana

5. Izrada pečata
6. Registracija u poreskoj upravi i agenciji za statistiku
7. Dobivanje potvrde o ispunjavanju minimalnih tehničkih uvjeta (potrebno u prosjeku sedam dana, jer je potrebno da inspektor poreske uprave izađe na teren i izvrši pregled).
8. Otvaranje stalnog bankovnog računa
9. Registracija u Upravi za neizravno oporezivanje i sticanje PDV broja.

Kada sud zaprimi kompletiran zahtjev za registraciju, dužan ga je procesuirati elektronski. Sustav je osmišljen na način da sustav elektronski prosljeđuje relevantne podatke Poreskoj upravi, Agenciji za statistiku i Upravi za neizravno oporezivanje, u slučaju da poduzeće treba i carinski broj (ovo nije obvezno). Ove agencije su dužne da odgovore u roku od 3 dana, osiguravajući PDV i carinski broj. U slučaju da Porezna uprava nemože izdati porezni broj, dužni su dostaviti obrazloženje, te na temelju te informacije sud će da izda Zaključak u kom će poduzetniku da naloži izmirivanje obveza ili odbiti registraciju. No, kada sud dobije relevantne informacije od porezne uprave i uprave za neizravno oporezivanje, registracija se završava sa izdavanjem sudskog rješenja o registraciji, (sa potpisom suca) na kojem će biti porezni i carinski broj

poduzeća. Sustav je tako osmišljen da cijeli postupak nemože da traje duže od 5 dana. Po dobijanju potvrde o registraciji, poduzetnik treba napraviti pečat poduzeća i onda završiti registraciju u poreznoj upravi i agenciji za statistiku. U svakom slučaju, pošto su ove agencije već zaprimile informacije o poduzeću od strane suda, posjeta inspektora se može unaprijed dogovoriti, kako bi se pregledale prostorije poduzeća radi dobivanja Potvrde o ispunjavanju minimalnih tehničkih uvjeta.

Jedinstveni Zakon o klasifikaciji djelatnosti, Službeni glasnik BiH 76/06 i Odluka o klasifikaciji djelatnosti, Službeni glasnik BiH 84/06 se primjenjuju od 1. siječnja 2007. godine u cijeloj državi državi¹⁰. Standardna klasifikacija je unešena u elektronski sustav i samim tim uštedjet će dosta vremena sudskim službenicima prilikom procesuiranja zahtjeva za registraciju. Do sada su poduzetnici prijavljivali ogroman broj djelatnosti prilikom registracije. Obzirom da izmjene u sudskom registru koštaju skoro kao i registracija poduzeća, poduzetnici se na ovaj način osiguravaju za budućnost – u slučaju da moraju promijeniti djelatnost poduzeća, npr. iz trgovine se preusmjeriti na proizvodnju, poduzeće mora izvršiti registriranje nove djelatnosti u slučaju da tu djelatnost nemaju u registracijskoj dokumentaciji. Sa novim sustavom, ovaj postupak će biti drastično pojednostavljen i možemo se nadati da će u budućnosti cijena koštanja izmjena u sudskom registru biti definirana na osnovu stvarnih troškova. Ovo naravno zahtjeva izmjene u Zakonu o sudskim i administrativnim taksama. Trenutna praksa također predstavlja problem agencijama za statistiku čije je prikupiti informacije o djelatnosti

¹⁰ Entiteti imaju različite zakone i standarde po kojim se vodi Standardna klasifikacija djelatnosti;

poduzeća. Obzirom da su u pravilu prijavljene djelatnosti poduzeća različite i brojne skoro je nemoguće adekvatno selektirati poduzeća po djelatnosti.

Troškovi sudske registracije će ostati nepromjenjeni. Svaki kanton ima svoje zakone o sudskim taksama koji reguliraju sudske naknade za postupak registracije. Obaveza uplate temeljnog kapitala u iznosu 2.000 KM će ostati neizmjenjena.

Zbog činjenice da će svi administrativni i sudski formulari ostati isti, može se pretpostaviti da će poduzetnici i dalje trebati usluge odvjetnika. Osoblje suda tvrdi da su dokumenta za registraciju koja su pripremljena od strane odvjetnika uglavnom bez grešaka i da ih kao takve mnogo brže procesuiraju. Također, dodatni razlog zašto se poduzetniku savjetuje da unajmi odvjetnika je taj, da odvjetnici za razliku od poduzetnika, imaju dobru komunikaciju sa osobljem suda.

Uzimajući u obzir sve već navedeno, vrijeme potrebno za registraciju poduzeća na sudu bi se trebalo drastično smanjiti. Poduzetnik će biti u stanju da počne sa djelatnošću čim ona/on dobiju potvrdu o registraciji, koja će imati porezni i carinski broj. Poslije ovoga, potreban je jedan dan da bi se stekao pečat, poslije čega poduzetnik treba da posjeti Poreznu upravu, Agenciju za statistiku i Upravu za neizravno oporezivanje da bi predao dodatnu dokumentaciju ovim institucijama. Ali, uzimajući u obzir činjenicu da će ove agencije imati osnovne informacije o novoregistriranom poslu, za očekivati je da poduzetnik neće trebati predavati iste informacije koje je sud dostavio ovim institucijama.

Učinkovit završetak ove reforme će zahtijevati obuku sudskih službenika, odvjetnika i javnih bilježnika¹¹, upoznavanje javnosti sa novim pravima i postupcima, kao i nadzor nad samim procesom kako bi se osigurala implementacija. Međutim, zabrinjavajuće je što domaći zvaničnici ne pokazuju dovoljno razumjevanja niti interesovanja za ishodom ove reforme. Po implementaciji novih zakona, bit će potrebne velike količine edukativnog materijala sa objašnjenim zakonima kako bi se, između ostalog, osigurala jednoobrazna primjena zakona. Izobrazba i praktični materijali kao što su pravilnici o radu, bit će potrebni za službenike registracionih sudova, javne bilježnike, odvjetnike, državne službenike i širu javnost da bi se osigurala održivost.

Elektronska (on-line) registracija

On-line registracija je još uvijek nemoguća u Bosni i Hercegovini unatoč činjenici da je Vijeće ministara odobrilo “Akcioni plan o razvoju informatičkog društva u BiH”, 16.studenog 2004.godine. Sukladno ovom dokumentu, koji je star već više od dvije godine, prioritet vlade u ovom području je usvajanje Zakona o elektronskom poslovanju, Zakona o elektronskom potpisu i Zakona o agenciji za certificiranje u BiH¹². Usvajanje ovih zakona će omogućiti službenu razmjenu informacija, dokumenata i poruka elektronskim putem, zatim upotrebu elektronskog potpisa u službene svrhe, za sud,

¹¹ Zakon o javnim bilježnicima će biti na snazi od 01 Siječnja 2007

¹² U lipnju 2002, RS je usvojila Zakon o elektronskom poslovanju i Zakon o elektronskom potpisu (RS Sužbeni glasnik 36/02)

administraciju i druge procedure, kao i zaštitu elektronskih podataka. Nažalost, krajem prošle godine je donesen samo Zakon o elektronskom potpisu (91/06).

Novi entitetski zakoni o registraciji privrednih subjekata predviđaju mogućnost slanja zahtjeva za registraciju putem elektronske pošte, pod uvjetom da su ispunjeni tehnički preduvjeti i osigurana kontrola elektronskog potpisa¹³. Međutim, ova odredba nije dovoljna za uvođenje registracije elektronskom poštom ili on-line. Potrebno je donijeti gore navedene zakone na državnoj razini i uraditi odgovarajuće izmjene Zakona o administrativnim procedurama, kako bi se uveo sustav on-line poslovne registracije ili registracije putem elektronske pošte. Uvođenje i sprovođenje ovih zakona bi također omogućilo razmjenu informacija između različitih vladinih institucija.

¹³ Zakon o upisu poslovnih subjekata, Sužbene novine 27/05, Članak 48

Opcije javne politike

Sažeti pregled opcija je prikazan u donjoj tabeli:

<i>Opcije javne politike</i>			
Ocjenjivački Kriteriji	Zadržati sadašnje stanje	Implementacija zakona iz 2004 / 2005	Državna agencija za registraciju sa regionalnim uredima;
Broj dana potrebnih za registraciju	52 dana	5 dana za sudsku registraciju i 5 dana za PDV broj	1-2
Broj koraka	Najmanje 12	Nema promjena, ali postupak je jednostavniji i brži	3 – 4
Troškovi	Temeljni kapital: 2000KM Takse: različite u cijeloj zemlji Odvjetnička naknada približno: 800KM	Nema promjena	Takse se naplaćuju prema stvarnim troškovima; Eliminirati temeljni kapital; Nema potrebe za unajmljivanjem odvjetnika;
Pojednostavljenje postupaka	11 formulara potrebno samo za sudsku registraciju	Nema promjena	Jednostavni formulari za registraciju popraćeni uputama o korištenju;
On-line registracija	Nemoguće	Nemoguće	Moguće, ako se usvoje zakoni o elektronskom poslovanju;
Dostupnost informacija;	Sudovi nisu voljni da osiguraju informacije;	Osnovne informacije će biti dostupne na web stranici jedinstenog registra	Sve informacije potrebne za registraciju i početak poslovanja na jednom mjestu na agencijskoj web stranici;
Obrazovna kampanja o malim i srednjim poduzećima;	Ne postoji	Informativna i obrazovna kampanja o malim i srednjim poduzećima;	Informativna i obrazovna kampanja o malim i srednjim poduzećima;

Postupak registracije kako se sprovodi sada je blago rečeno neučinkovit. Ukoliko postupak poslovne registracije ostane kakav jeste, nepromjenjen, može se očekivati da će mnoga poduzeća i dalje raditi neregistrirana radeći „na crno“, što im onemogućava razvoj i rast. Iako „rad na crno“ osigurava radna mjesta i prihode i time smanjuje razinu općeg siromaštva, ovaj problem bi trebao biti uzrokom zabrinutosti svih vladinih institucija jer na ovaj način se gube značajni porezni prihodi i upravljanje ekonomijom. Trenutna politika prema malim poduzećima, od kojih je trenutno možda najvažniji odnos prema reformi postupka registracije, ima svoj rezultat u niskim poreznim prihodima nemogućnošću vlade da izgradi jedinstvenu javnu politiku i donese adekvatne odluke o investiranju. Bolje funkcioniranje sustava registracije bi omogućio statističke analize za kreiranje gospodarske politike, bolje prikupljanje prihoda i nadzor nad gospodarskim trendovima. Unapređenje postupka registracije može pomoći poboljšanju cjelokupnog poslovnog okruženja za privatni sektor i podići standarde učinkovitosti i transparentnosti svih vladinih institucija. U zemlji kao što je Bosna i Hercegovina gdje je javnost ubijedena u postojanje korupcije u organima vlasti, mjere koje bi pomogle unaprijediti razinu transparentnosti i učinkovitosti doprinjele bi i mjenjanju ove negativne predodžbe javnosti prema vladinim institucijama.

Zbog toga je od najveće važnosti implementacija Okvirnog zakona o registraciji privrednih subjekata i stavljanje u funkciju sustava elektronskog registra. Stavljanje u funkciju sustava elektronskog registra bi smanjila vrijeme potrebno za registraciju na sudu i preko svoje web stranice učinila dostupnim informacije o svim registriranim privrednim subjektima. Prilikom postupka prebacivanja podataka o registriranim

poduzećima iz fizičke u elektronsku bazu podataka, sudovi će biti u mogućnosti da pročiste informacije i utvrde točan broj aktivnih poduzeća i onih koja nisu više aktivna.

Ovaj sustav će također omogućiti adekvatno organiziranje i vođenje statističkih podataka o poduzećima, ali pod uvjetom da se smanje sudske naknade za mjenjanje podataka o poduzeću u sudskom registru. Unatoč činjenici da implementacija novih zakona i funkcioniranje sustava elektronskog poslovnog registra neće donijeti nikakve izmjene sudskih i administrativnih taksi koje predstavljaju veliko opterećenje za poduzetnike, ovi zakoni će ipak donijeti mnoga poboljšanja kako vladi tako i poduzetnicima.

Najbolja međunarodna praksa je izdvojila postupak registracije iz sudskog sustava, prepoznajući da je registracija administrativni proces a ne sudski. Ovo bi bilo prikladnije i za Bosnu i Hercegovinu, ali politička situacija još uvijek ne dozvoljava tako veliki korak. Ovu opciju će biti potrebno razmotriti kada političarima postane jasno da se ovaj proces bespotrebno odvija na sudovima. Jedan od načina da se ovo postigne je da se odmah insistira na uvođenju jednobraznog postupka i smanjenju sudskih i administrativnih naknada za registraciju tako da se cijene odrede na temelju stvarnih troškova postupka. Nesmije se dozvoliti da registracija privrednih subjekata predstavlja izvor prihoda za razne razine vlasti i institucije u ovoj zemlji. Administrativne i sudske takse bi trebale služiti da se samo pokriju stvarni troškovi. Sa uvođenjem jedinstvenog sudskog registra koji će da unaprijedi sam sustav biti će moguće lakše procijeniti stvarne troškove, za koje se očekuje da će biti zanemarljivo niski. Od velike koristi bi bilo harmonizirati sudske takse u cijeloj državi i limitirati, odnosno odrediti maksimalni iznos koji sud smije naplatiti od poduzetnika u obliku takse. Ovaj proces bi trebali da vode entitetska i državno ministarstvo pravde zajedno sa Ministarstvom vanjske trgovine i

ekonomskih odnosa, koje je odgovorno za koordiniranje svih pitanja vezanih za implementaciju Povelje.

U budućnosti, postupak registracije bi trebalo izdvojiti iz sustava sudstva. Idealno bi bilo oformiti agenciju na državnoj razini sa regionalnim/entitetskim ili kantonalnim terenskim uredima koji bi zaprimali i procesuirali zahtjeve za registraciju. Svi oblici registracije se trebaju vršiti na jednom mjestu, što znači da se registriranje samostalnog obrta koje se trenutno vrši u općinama treba sjediniti sa registracijom privrednih subjekata.

Potrebno je izraditi dva ili tri registraciona formulara koja će biti dovoljna da se dobiju sve potrebne informacije o poduzeći za sve vladine institucije. Kada agencija za registraciju zaprimi zahtjev za registraciju, agencija treba da prosljedi sve neophodne informacije o poduzeću ostalim relevantnim institucijama. Ovaj postupak treba učiniti mogućim i putem interneta, odnosno web stranice, slanjem elektronske pošte ili faksa u jednom ili dva dana. Sa ovako jednostavnim načinom registracije broj procedura bi bio pojednostavljen i brojčano smanjen, a isto tako i sama registracija.

Novi entitetski zakoni o registraciji predviđaju mogućnost slanja zahtjeva za registraciju putem elektronske pošte pod uvjetom ispunjenja tehničkih preduvjeta i mogućnosti kontrole elektronskog potpisa¹⁴. Međutim, ove zakonske odredbe nisu dovoljne da bi se uvela on-line registracija ili putem elektronske pošte. Zakon o elektronskom poslovanju i Zakon o agenciji za certifikaciju na državnoj razini treba usvojiti zajedno sa

¹⁴ Zakon o upisu poslovnih subjekata u FBiH, Službene novine, 27/05, član 48;

odgovarajućim amandmanima zakona o kancelarijskom poslovanju, što je preduvjet za uvođenje sustava on-line registracije ili slanja zahtjeva za registraciju putem elektronske pošte. Donošenje i implementacija ovih zakona će omogućiti razmjenu informacija elektronskim putem između različitih vladinih institucija.

Međutim, u nekim slučajevima gdje se registracija privrednih subjekata obavlja na sudovima, ona može biti i efikasna. Zadržavajući proces registracije u sustavu sudstva, a zauzvrat dobivajući uvećanje učinkovitosti, može biti način kompromisa. Austrija, na primjer, ima izrazito učinkovit postupak sudske registracije, gdje je učinjeno niz zakonodavnih mjera s ciljem unapređenja sustava i olakšavajući cijeli postupak za poduzetnike.

Doing Business izvještaj naglašava da je obveza uplaćivanja minimalnog početnog kapitala prilikom registracije jedan od najskupljih izdataka za poduzetnike. Zemlje koje imaju puno napredniji sustav registracije, uopće nemaju ovu zakonsku odredbu. Iako se ova sredstva mogu koristiti čim poduzeće počne sa poslovanjem, obveza uplaćivanja temeljnog kapitala predstavlja veliko opterećenje za većinu poduzetnika. U budućnosti, ovu obvezu treba eliminirati, obzirom da i praksa pokazuje da ova odredba u prvom redu ne služi svrsi zbog koje je uvedena, jer ne može osigurati kompenzaciju za one koji bi mogli da traže naplaćivanje odštete od poduzeća.

U skladu sa Instrukcijom Porezne uprave, banke imaju obvezu tražiti od poduzetnika dokaz o izmirenim poreskim obvezama kao preduvjet za otvaranje privremenog računa za

polog temeljnog kapitala. Također, porezna uprava će odbiti da izda porezni broj (i sud će odbiti registraciju) svakome tko ima i najmanji interes u poduzeću koje je imalo ili ima neizmirene porezne obveze. Porezna uprava, institucija koja je zadužena za prikupljanje poreza, bi trebala koristiti svoje mehanizme prinudne naplate poreza. U svakom slučaju, vlada treba iznaći bolje načine kontrole porezne discipline preko institucija koje su nadležne za ovu oblast, a ne opterećivati proces registracije sa ovim pitanjima. Ovakav način uspostave porezne discipline i nema neki učinak jer poduzetnik može uvijek registrirati posao na nekog drugog, obično rođaka ili supružnika, koji postaje samo zvanični ali ne i pravi vlasnik poduzeća. Nakon svega, državi bi trebalo biti u interesu pružiti priliku poduzetniku da zaradi novac kako bi ona/on bili u stanju da izmire porezne obveze.

Danas, mnogi zvaničnici, državni službenici i obični građani ne razumiju važnost malih poduzeća za gospodarski razvoj. Ovaj nesporazum otežava napore da se uspostavi administrativna i sudska služba koja će biti na usluzi poduzetnicima i građanima i još uvijek obeshrabruje poduzetnike koji rade na crno da registriraju svoju poslovnu aktivnost. Neophodno je izgraditi pozitivan imidž poduzetnika i ohrabriti građane u registriranju poslovnih pothvata i preuzimanju poslovnog rizika, te osigurati pristup informacijama neophodnim da bi poduzeća poslovala legalno, učinkovito i profitabilno.

Zaključak i preporuke

- Opremiti sudske registre sa neophodnim tehničkim preduvjetima (mnogi sudovi nemaju dovoljan broj telefonskih priključaka i električnih utičnica) i odobriti postavljanje elektronskog sustava što je prije moguće. Da bi se ovo desilo, entitetska ministarstva pravde treba da daju službeno odobrenje i izdaju upute za rad. Zahvaljujući financiranju i uloženom trudu osoblja DfID-a, kompletan sustav jedinstvenog sudskog registra je spreman.

- Pravilnik o korištenju glavne knjige registra treba biti donesen od strane entitetskih ministarstava pravde; Nacrt pravilnika je uradio DfID-ov projekt zajedno sa službenicima entitetskih ministarstava pravde. Međutim, nacrt pravilnika će možda trebati manje izmjene ili ono što još uvijek nedostaje je politička volja za njegovo donošenje.

- Obučiti sudske službenika za rad na sudskom elektronskom sustavu registra;

Gore navedene preporuke bi bile dovoljne za implementaciju okvirnog zakona kao i novih entitetskih zakona o registraciji privrednih subjekata, čime bi se postupak registracije sveo na 5 dana i sama procesuiranje registracije pojednostavilo. Međutim, drugi problemi će ostati i dalje prisutni. Neophodno je učiniti sljedeće korake u skoroj budućnosti:

- Usvajanje Zakona o elektronskom poslovanju i Zakona o agenciji za certificiranje, kao i adekvatne amandmanske izmjene zakona o kancelarijskom poslovanju, su neophodni regulatorni preduvjeti za uvođenje registracije elektronskim putem ili putem elektronske pošte.

- Eliminirati obvezu uplate temeljnog kapitala, u iznosu od 2.000,00 KM, tako što će se uraditi amandmani na entitetske zakone o privrednim subjektima.

- Eliminirati vađenje Potvrde o poreznom nedugovanju, nametnut od strane Porezne uprave. Porezna uprava bi trebala koristiti svoje izravne mehanizme u vođenju porezne discipline.

- Obveza dobivanja Potvrde o ispunjavanju minimalnih tehničkih uvjeta za poslovni prostor bi se mogao riješiti na način da poduzetnik daje izjavu kojom potvrđuje da njegov poslovni prostor ispunjava date uvjete. Inspekcija može nakon otpočinjanja poslovanja da izađe na teren i utvrdi valjanost izjave.

- Sudske takse za registraciju privrednih subjekata koje su regulirane kantonalnim zakonima o sudskim taksama u FBiH i entitetskim zakonom o taksama u RS-u, trebaju biti smanjene i naplaćivane na temelju stvarnih troškova koji nastaju prilikom procesa registracije. Nakon što novi sustav počne sa radom moći će se lakše procijeniti stvarni troškovi za koje se pretpostavlja da će biti zanemarljivo niski. Nove sudske takse treba odrediti na temelju novih procjena Također, sudske takse je neophodno i harmonizirati i

možda odrediti maksimalni iznos koji sud može da naplati od poduzetnika. Entitetska i državno ministarstvo pravde zajedno sa Ministarstvom vanjske trgovine i ekonomskih odnosa koje je odgovorno za implementaciju mjera iz Povelje, bi trebali da vode i koordiniraju ovaj proces.

- Dostupnost informacija potrebnih za registraciju, bit će djelomice riješena kada se elektronski sudski registar stavi u funkciji, pošto će na web stranici biti dostupne sve osnovne informacije potrebne za registraciju. Dodatno, sve informacije važne za otpočinjanie poslovanja je neophodno učiniti dostupnim poduzetnicima i svim zainteresiranim građanima tako što će se informacije biti dostupne u općinama i registracionim sudovima u tiskanom obliku. Ovo treba da financiraju državna i entitetske vlade.

- Administrativni formulari za postupak registracije moraju postati jednostavniji za korištenje običnom građaninu i široko dostupni, kako bi se eliminira potreba za asistencijom odvjetnika (s tim i naknada za iste) prilikom registracije. Idealno, potrebno je izraditi dva ili tri formulara sa kojim će registraciono tijelo dobiti sve potrebne informacije o poslovnoj aktivnosti koja se registrira. Sa formularima trebaju biti dostupna i pojašnjenja o popunjavanju. Ovo traži širu akciju koja treba da uključi ne samo odgovorna ministarstva pravde nego i porezne uprave, ITA, Ministarstvo finansija i Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa, kako bi se utvrdilo koji administrativni zahtjevi su nepotrebni, te se izradili novi formulari (ista skupina bi trebala razviti nacionalni strateški okvir racionalizacije troškova glede poslovnih potreba).

- U budućnosti je potrebno osmisliti i implementirati širu obrazovnu kampanju o koristi koju mala privatna poduzeća imaju za društvo. Ovo je potrebno da bi se promjenila negativna percepcija javnosti i što je bitnije državnih službenika.

- U budućnosti, postupak registracije bi trebalo odvojiti od sudskog sustava. Idealno rješenje bi bilo osnivati agencije za registraciju na državnoj razini sa regionalnim/entitetskim ili kantonalnim terenskim uredima, koji bi zapimali i procesuirali zahtjeve kao glavna tijela za registraciju. Postupak registracije za sve privredne, zanatske i samostalne radnje treba ujediniti na jednom mjestu.

Bibliografija:

1. Europska povelja o malim poduzećima (na engleskom jeziku), uzeto sa:
http://ec.europa.eu/enterprise/enterprise_policy/charter/docs/charter_en.pdf
2. Izvješće o implementaciji Povelje za mala poduzeća u B&H, juli 2005,
Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa;
3. Okvirni zakon o registraciji privrednih subjekata, Službeni glasnik BiH 42/04
4. Zakon o postupku upisa pravnih osoba u sudski registar, Službene novine FB&H
04/00, 19/00, 49/00, 32/01, 14/02, 13/03, 50/03;
5. Uredba o upisu u sudski registar pravnih osoba koje obavljaju privrednu
djelatnost, Službene novine FB&H 12/00, 16/00, 38/00, 58/01;
6. Zakon o privrednim društvima, Službene novine FBiH 23/99, 45/00, 02/02, 06/06,
29/03;
7. Zakon o Poreskoj upravi FBiH; Official Gazette FBiH; 33/02;
8. Zakon o standardnoj klasifikaciji djelatnosti, Službene novine FBiH 06/95;
9. Pravilnik o dodjeljivanju identifikacionih brojeva i poreznoj registraciji poreznih
obveznika na teritoriju FBiH; Službene novine FBiH; 39/02
10. Instruction Br. FPU-1 izdata od strane PUFBiH, Službene novine FBiH 4/00;
11. Zakon o registraciji poslovnih subjekata u Federaciji BiH, Službene novine FBiH
27/05
12. Zakon o registraciji privrednih subjekata u RS, Službeni glasnik RS 42/05;
13. Zakon o elektronskom potpisu, Službeni glasnik BiH 91/06;

14. Bosnia and Herzegovina: Commercial Legal Framework and Administrative Barriers to Investment, FIAS Report, March 2001;
15. Transition Report 2005: Business in Transition, EBRD, 2005
16. World Bank 2006: Doing Business in 2006 (World Bank and International Finance Corporation).
17. Enterprises Policy Performance Assessment: Bosnia and Herzegovina, March 2005
18. Competitive Analysis of Bosnia and Herzegovina, May 2006 Japan International Cooperation Agency;
19. Small and Medium Enterprise Interventions and Gap Analysis, May 2004, USAID
20. Country Assessment – Bosnia and Herzegovina, U.S. Government Assistance to Eastern Europe under the Support for East European Democracy (SEED) Act, Released by the Bureau of European and Eurasian Affairs, January 2006;
21. Benchmarking of Administration of Business Start ups:
http://ec.europa.eu/enterprise/entrepreneurship/support_measures/start-ups/benchrn_summary_2002_en.pdf
22. One stop shops and start ups Ukraine, from:
<http://www.europahouse.uz/en/sme/Business%20start%20up.pdf>
23. Electronic Commerce Act, 2000 from:
<http://www.gov.ie/bills28/acts/2000/a2700.pdf>
24. Liliana de Sa: Business Registration Start-Up: A concept note; International Finance Corporation and the World Bank, October 27, 200